

Funkcije proteinov (pogojene s strukturo)

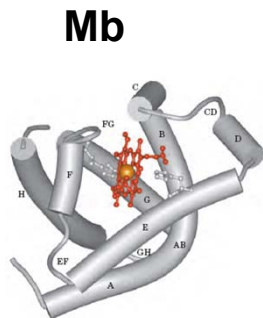
- Oporna funkcija (strukturni proteini, npr keratini, kolagen ...)
- **Transport/skladiščenje določenih molekul (ligandov, npr. Hb, Mb)**
- Uravnavanje procesov (DNA-vezavni proteini)
- Obramba pred tujki/invazivnimi organizmi (Imunoglobulini)
- Lipoproteini, potrebni za transport lipidov po telesu
- Kontraktilni proteini
- Membranski proteini, vključeni v transport molekul/ionov preko membrane
- Proteini, vključeni v prenos signala (receptorji, G-proteini, kinaze ...)
- Kataliza biokemijskih reakcij (encimi)

Proteini, ki vežejo kisik

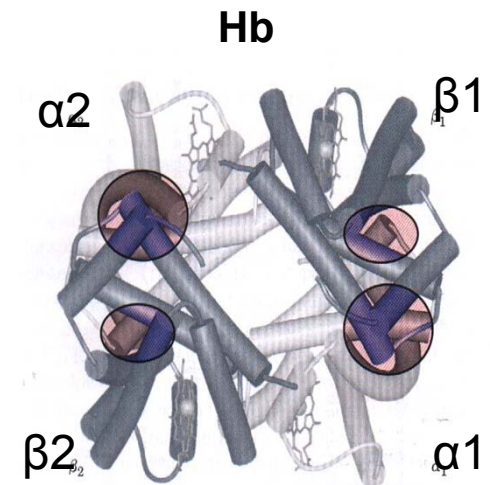
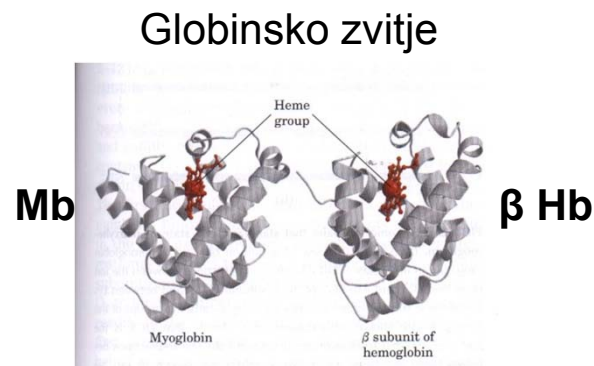
Mioglobin (Mb)

- 1 polipeptidna veriga
- Vsebuje 1 prostetično skupino hem
- Hem – mesto vezave kisika (O_2)
- Funkcija: skladiščenje kisika v mišicah

Hemoglobin (Hb)

- 4 podenote 2 α in 2 β ($\alpha\beta$)₂
- Vsebuje 4 prostetične skupine hem
- Hem – mesto vezave kisika (O_2)
- Funkcija: prenos kisika po krvi od pljuč do tkiv

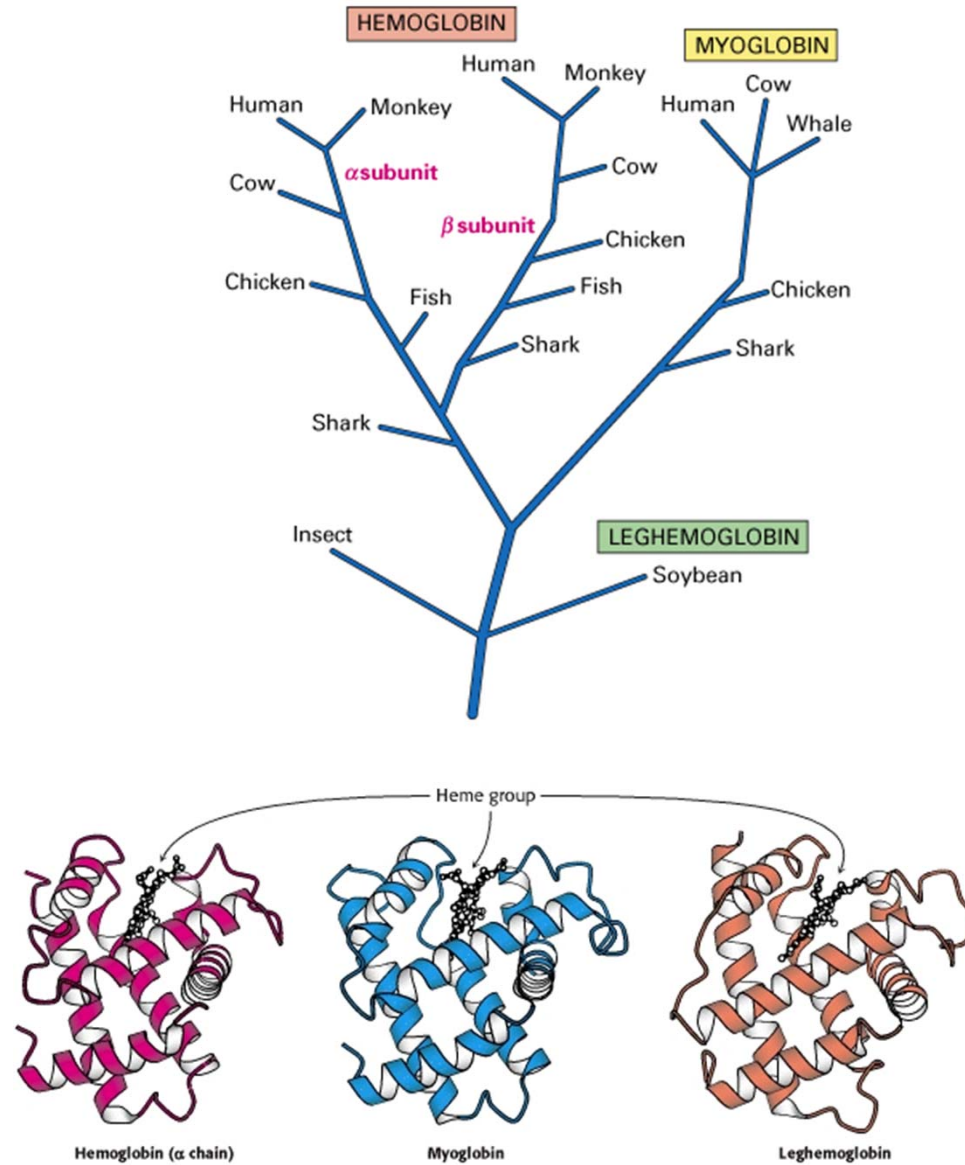
Nepolarni plini se v krvi prenašajo na proteinih

TABLE 2-3 Solubilities of Some Gases in Water

Gas	Structure *	Polarity	Solubility in water (g/L) [†]
Nitrogen	$\text{N}\equiv\text{N}$	Nonpolar	0.018 (40 °C)
Oxygen	$\text{O}=\text{O}$	Nonpolar	0.035 (50 °C)
Carbon dioxide	$\begin{array}{c} \delta^- \quad \delta^- \\ \longleftarrow \quad \longrightarrow \\ \text{O}=\text{C}=\text{O} \end{array}$	Nonpolar	0.97 (45 °C)
Ammonia	$\begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \quad \text{H} \\ \diagdown \quad \quad \diagup \\ \text{N} \\ \downarrow \delta^- \end{array}$	Polar	900 (10 °C)
Hydrogen sulfide	$\begin{array}{c} \text{H} \quad \text{H} \\ \diagdown \quad \diagup \\ \text{S} \\ \downarrow \delta^- \end{array}$	Polar	1,860 (40 °C)

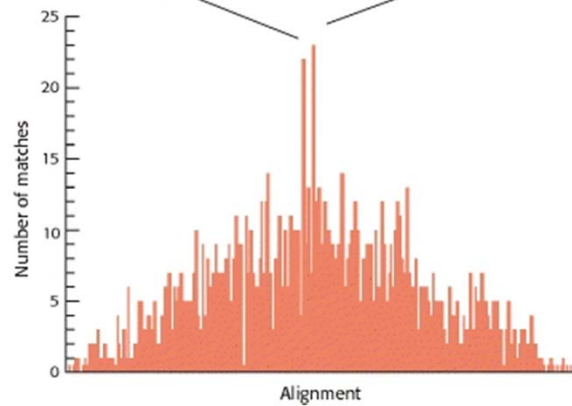
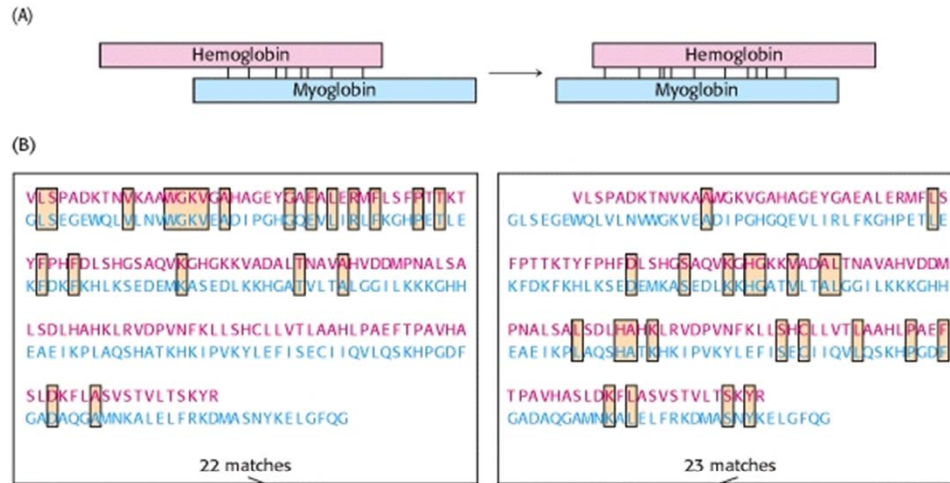
- Večje živali – potreba po sistemu, ki prenaša in shranjuje kisik
- Za vezavo kisika primerni prehodni elementi – železo **Fe**

Proteini, ki prenašajo kisik - družina globinov

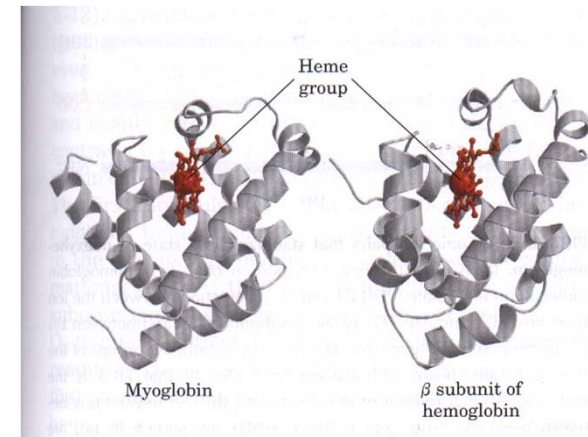
Mioglobin in hemoglobin spadata v družino globinov

Velika sorodnost hemoglobinov z mioglobinom

Podobnost aminokislinskega zaporedja

Globinsko zvitje

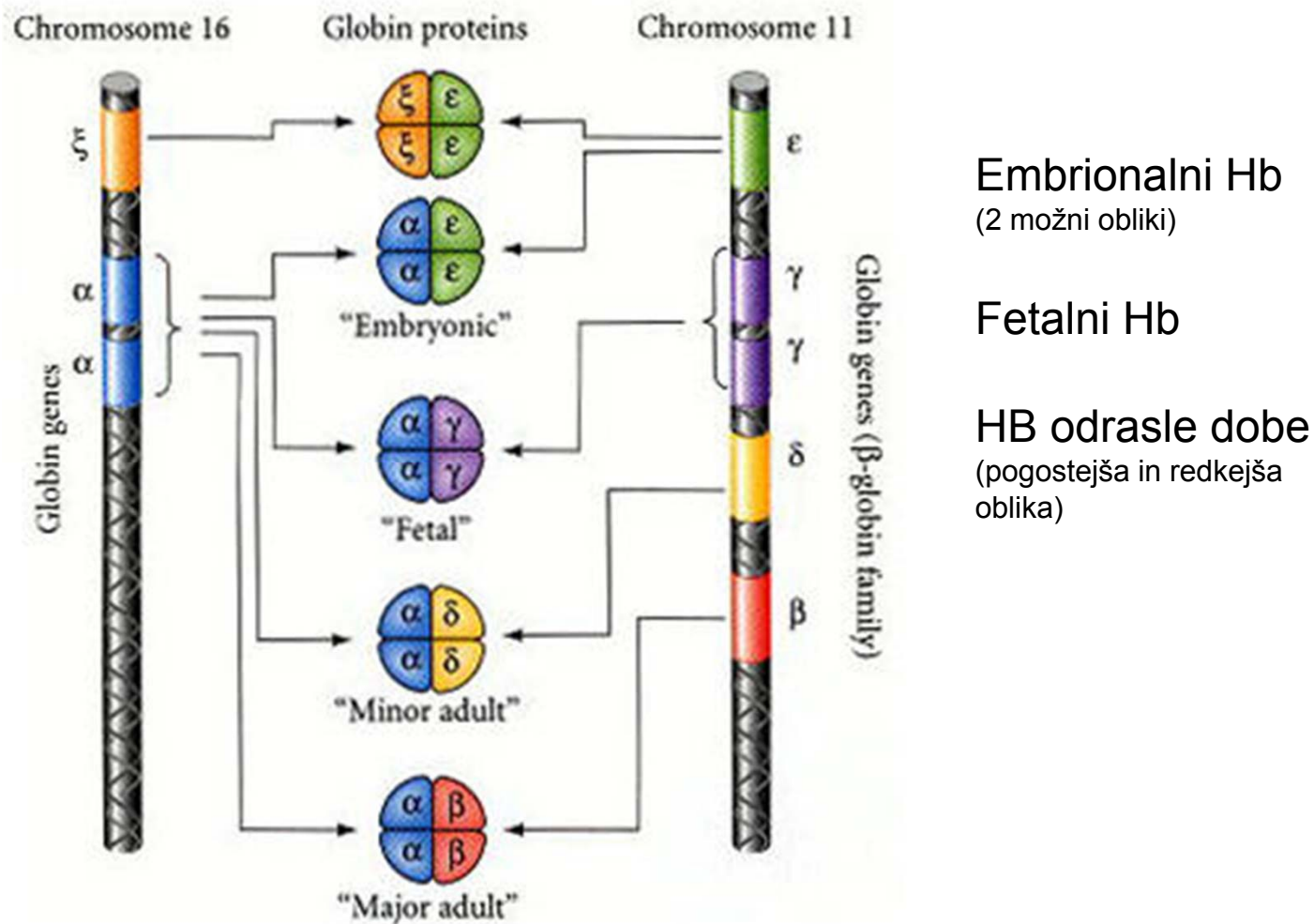

Mb

β podenota Hb

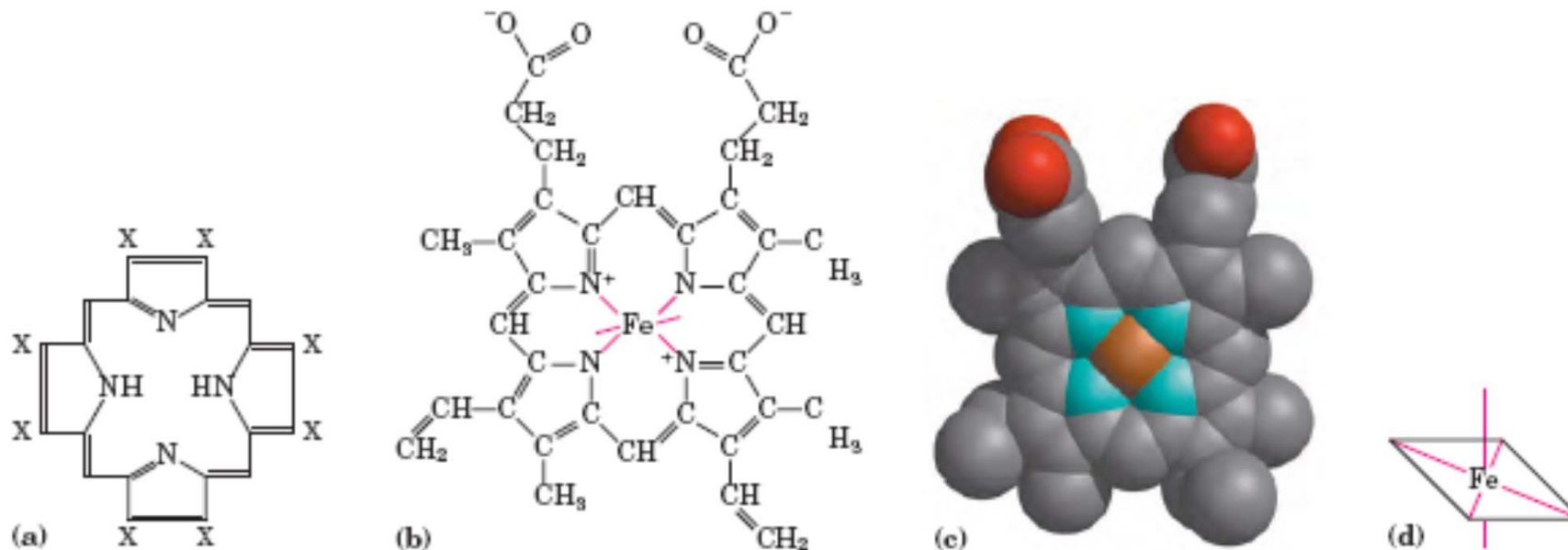
Podobnost 3D strukture - zvitja

Hemoglobini pri človeku se tekom razvoja osebka spreminjajo

Različne oblike Hb imajo različne značilnosti vezave kisika (saturacijske krivulje)

Prostetična skupina v proteinih, ki vežejo kisik, je hem

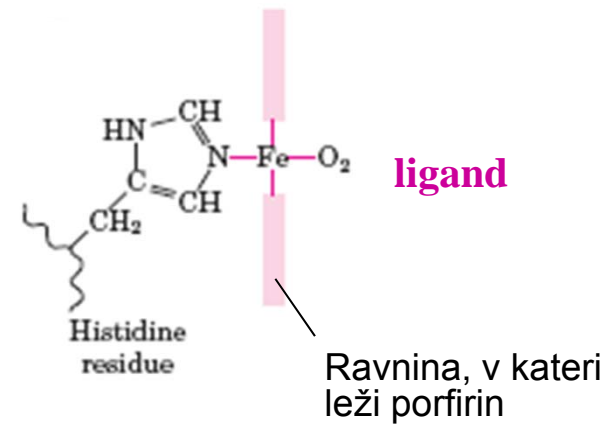
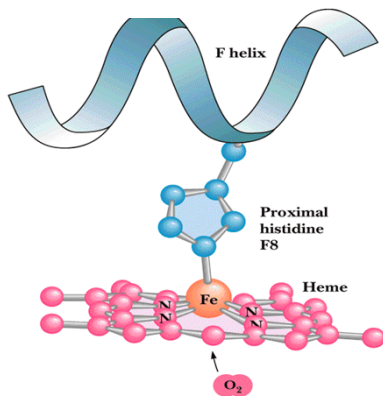
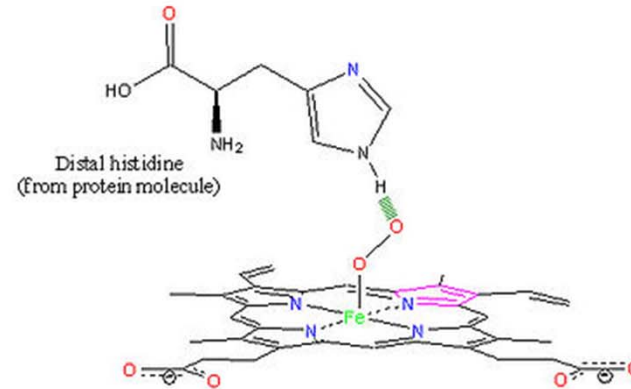
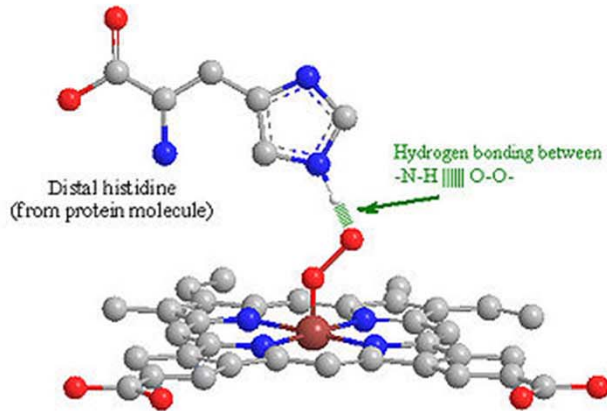
porfirin

- protoporfirin IX - hem
- Fe vezano s 4 koordinativni vezmi na N pirolovih obročev (vsi atomi ležijo v isti ravnini)
- 2 vezi sta prosti

Fe s šestimi koordinativnimi vezmi

Umestitev hema v protein (globin)

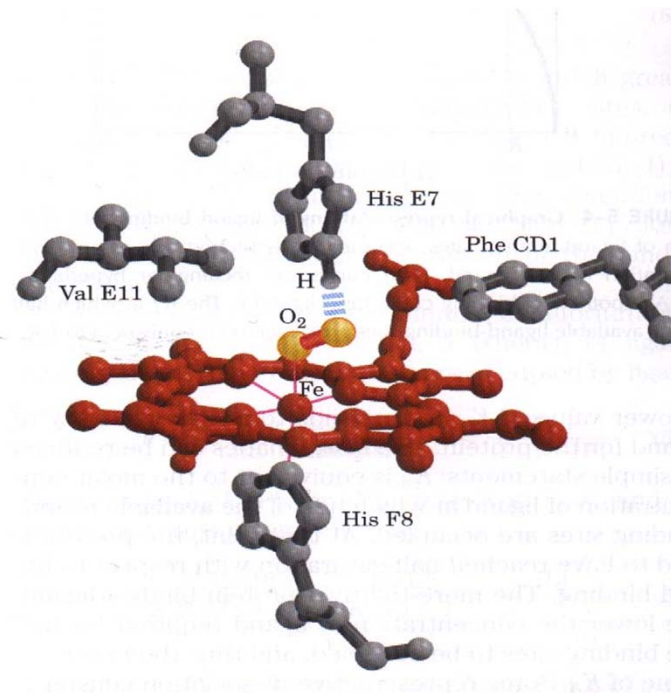
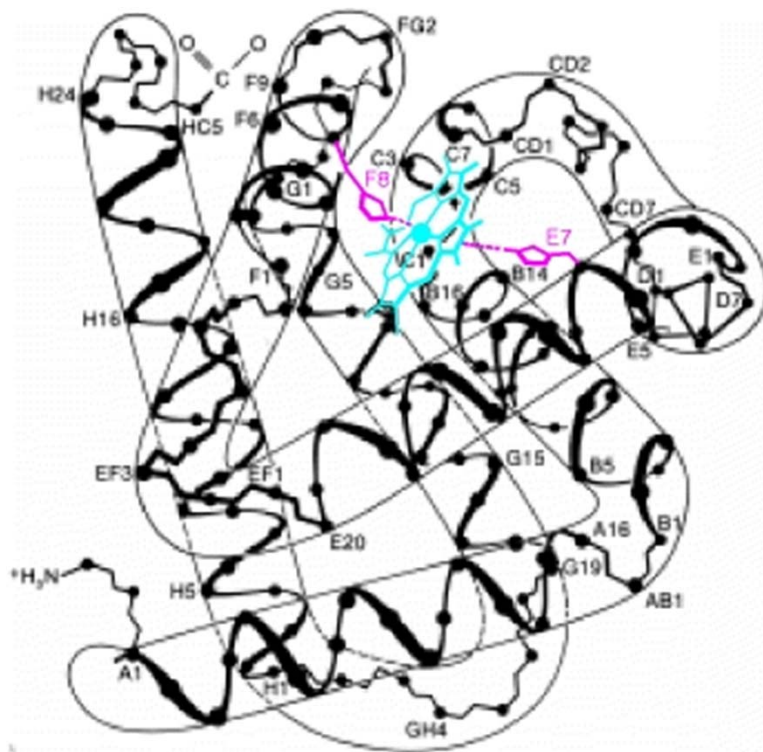
Fe tvori 4 koordinativne vezi s pirolnimi obroči v hemu

Vodikova vez s His ostankom vijačnice (F) verige globina

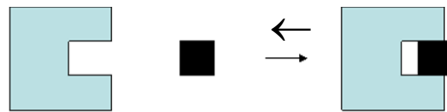
Ena koordinata ostane prosta za ligande: O₂, NO, CO

**Kisik je ligand hema v hemoglobinu in mioglobinu:
kisik se veže preko železovega atoma (Fe 2+) v hemu**

Vezava ligandov na protein

- Molekula – ligand se reverzibilno veže na protein
- Ligand se veže na vezavno mesto proteina, ki je komplementarno glede velikosti in oblike liganda, naboja, hidrofobnih in hidrofилnih interakcij

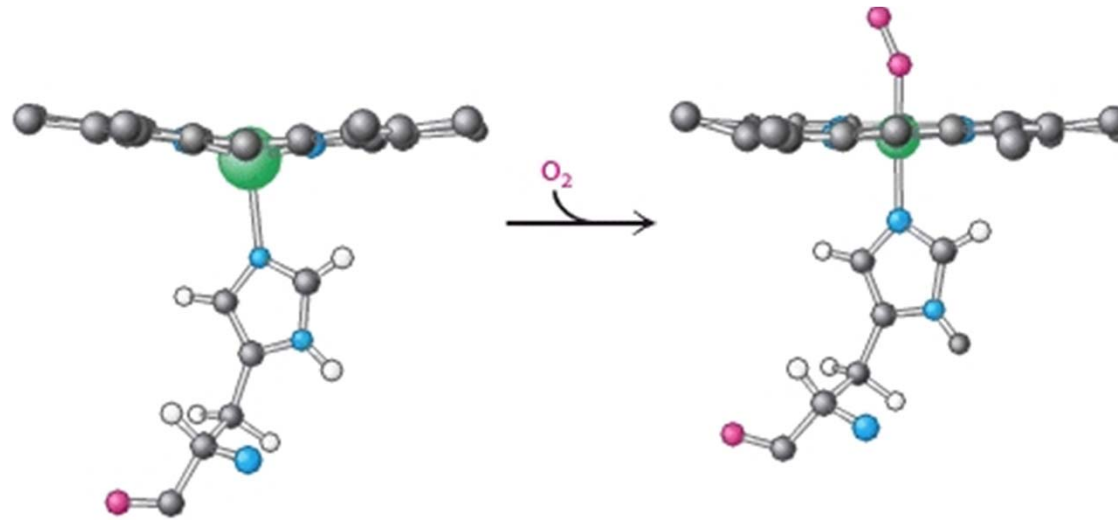

- Vezavno mesto je selektivno, torej specifično za določen ligand
- Vezava liganda povzroči konformacijsko spremembo proteina, ki vodi k močnejši vezavi; strukturna adaptacija med proteinom in ligandom – inducirano prilagajanje

- Pri multimernih proteinih povzroči vezava liganda na eno podenoto konformacijsko spremembo drugih podenot (alosterični efekt)
vezava ligandov (O_2) na mioglobin (**Mb**) in hemoglobin (**Hb**)

**Vezava kisika na hem mioglobina in hemoglobina povzroči spremembo položaja Fe (2+) iona
(konformacijska sprememba)**

deoksihemoglobin

oksihemoglobin

Reverzibilna vezava liganda na protein

P – protein

L – ligand

PL – kompleks protein-ligand

$$K_a = \frac{[PL]}{[P] \cdot [L]}$$

Delež zasedenih
vezavnih mest

$$\theta = \frac{\text{zasedena vezavna mesta}}{\text{vsa vezavna mesta}} = \frac{[PL]}{[PL] + [P]}$$

$$\theta = \frac{K_a \cdot [L] \cdot \cancel{[P]}}{K_a \cdot [L] \cdot \cancel{[P]} + [P]} = \frac{\cancel{K_a} \cdot [L]}{\cancel{K_a} \cdot [L] + 1} = \frac{[L]}{[L] + \frac{1}{K_a}}$$

K_a – asociacijska konstanta
za nastanek kompleksa PL

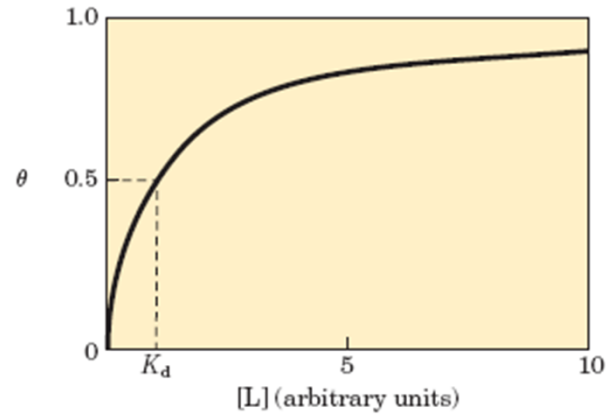
K_d – disociacijska konstanta
kompleksa PL

$$K_d = \frac{1}{K_a}$$

$$\theta = \frac{[L]}{[L] + K_d}$$

Vezava liganda (L) na protein: enačba in grafična predstavitev

$$\theta = \frac{[L]}{[L] + K_d}$$

Vezava kisika na Mb: $\text{Mb} + \text{O}_2 \leftrightarrow \text{MbO}_2$

Ligand L – O_2

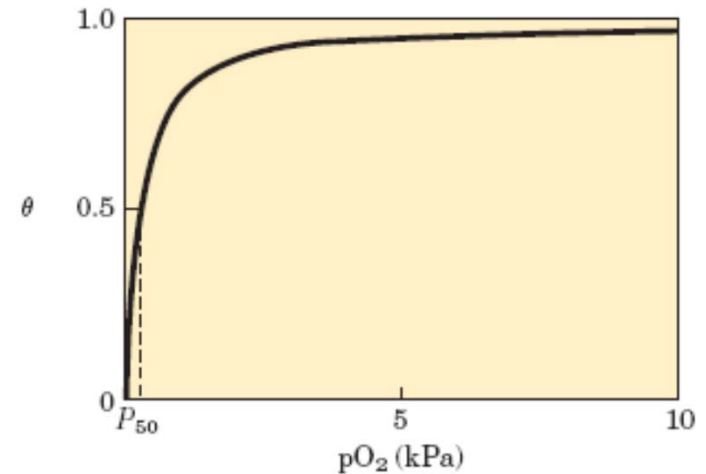
θ – delež zasedenih vezavnih mest

K_d – disociacijska konstanta kompleksa MbO_2

$$\theta = \frac{[\text{O}_2]}{[\text{O}_2] + K_d}$$

$$\theta = \frac{[\text{O}_2]}{[\text{O}_2] + [\text{O}_2]_{0,5}}$$

$$\theta = \frac{p\text{O}_2}{p\text{O}_2 + P_{50}}$$

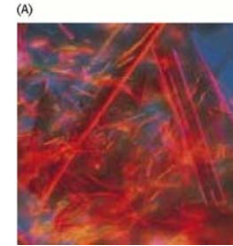
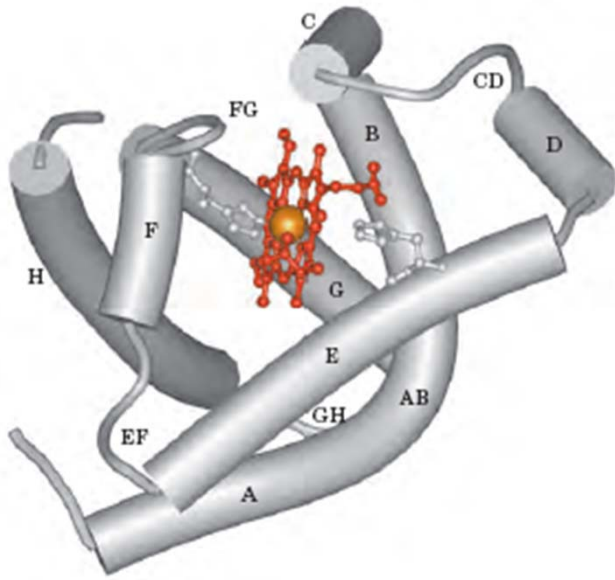

Koncentracijo plinov izražamo s parcialnim tlakom plinov - p

$p\text{O}_2$ – parcialni tlak kisika

P_{50} – parcialni tlak kisika, kjer je 50% vezavnih mest zasedenih

Mioglobin

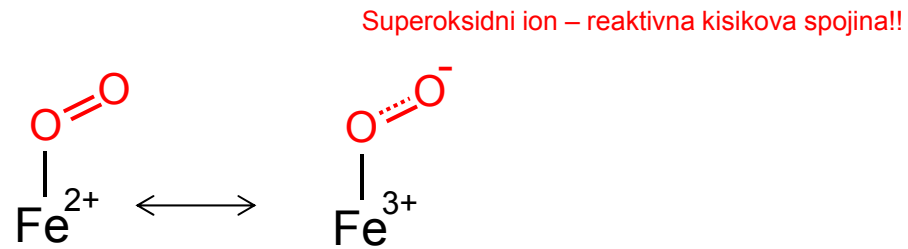
- kompaktna molekula, v notranjosti le 4 molekule H_2O
- 8 segmentov (A-H) α -vijačnic (7-23 ak)
- 75% strukture: α -vijačnica
- hidrofobni –R v notranjosti, hidrofilni –R proti vodnemu okolju
- Pro na mestih β -zavojev
- prostetična skupina hem vezan v žep med E in F vijačnicama

•Mb se nahaja v mišičnih celicah, rdeče/rjave barve

• $M_r = 16\ 700$, 1 polipeptidna veriga, 153 ak

•3D strukturo ugotovil l. 1950, John Kendrew s sod. z Rtg kristalografijo

Struktura mioglobina prepreča sproščanje reaktivnih kisikovih spojin

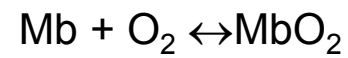
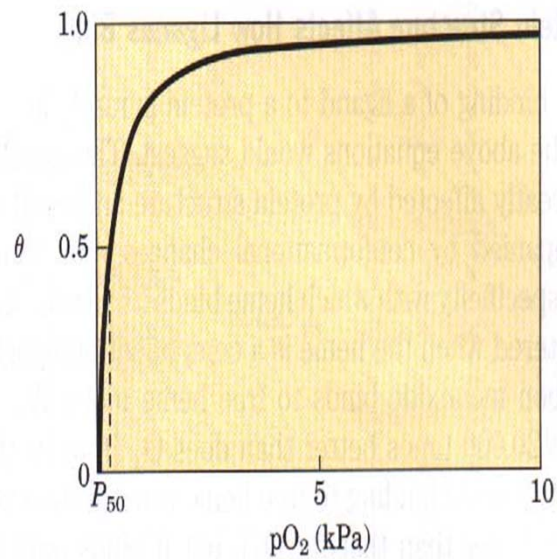

Resonančna struktura vezave kisika na hem

- Kisik mora zapustiti železo v obliko O_2 in ne v obliki superoksidnega aniona!
- Če kisik zapusti železo v obliki O_2^- , dobimo metmioglobin z Fe^{3+} (*feri* železo)
- Metmioglobin ne more prenašati kisika – mioglobin izgubi sposobnost shranjevanja kisika
- Za prenos kisika mora železo ostati Fe^{2+} (*fero* železo)

Mb ni primeren za prenos kisika iz pljuč v tkiva

Vezava O₂ na Mb

$$\theta = \frac{p\text{O}_2}{p\text{O}_2 + P_{50}}$$

- Razmere v pljučih: PO₂ 13,3 kPa oz. 90 mm Hg
- Razmere v tkivih: PO₂ 4 kPa oz. ~30 mm Hg
- Glede na vezavno krivuljo bi bil O₂ stalno vezan na Mb

Hemoglobin (Hb) – sestavljen iz štirih mioglobinu podobnih enot (kvartarna struktura)

- Hb odrasle dobe: tetramer ($\alpha_2\beta_2$) kroglaste oblike, Mr 64 000
- α veriga: 141 ak ostankov, β veriga 145 ak ostankov
- Hemi se nahajajo v vdolbinah na zunanosti molekule
- Ak zaporedje verig Hb in Mb ni enako, samo 27 ak ostankov identičnih, terciarna struktura zelo podobna (globinsko zvitje)
- Hb veže 4 molekule O_2 , vezava je kooperativna.

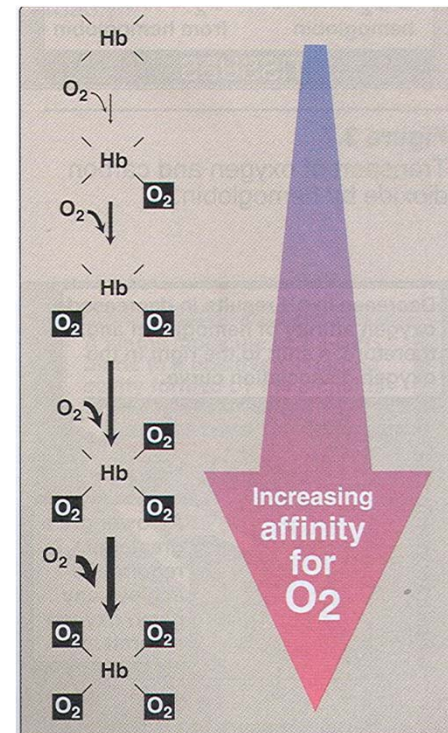
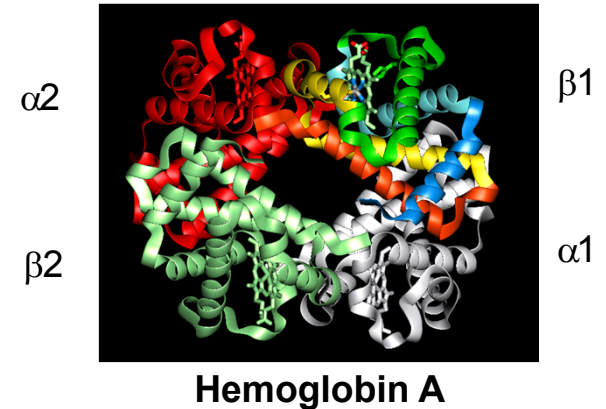
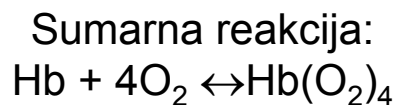
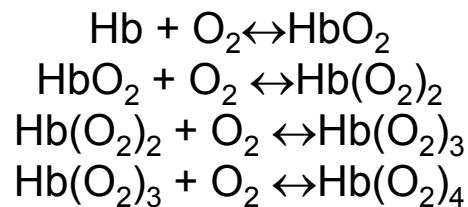

Figure 3.6

Hemoglobin (Hb) binds oxygen with increasing affinity.

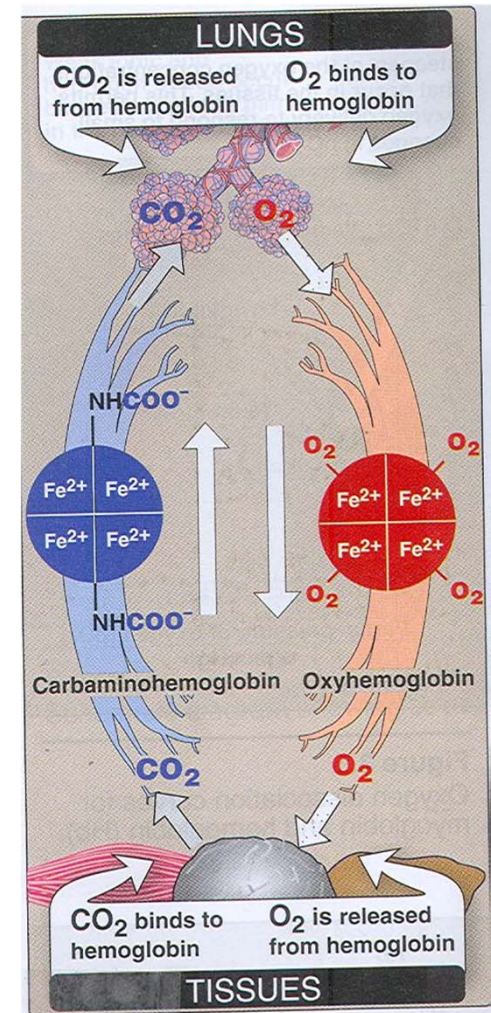
Hemoglobin je alosterični protein

- Vezava liganda (modulatorja) na eno vezavno mesto spremeni vezavne lastnosti drugih vezavnih mest
- Konformacijska sprememba, povzročena z vezavo modulatorja: manj aktiven protein v bolj aktiven protein (ali obratno)
- Modulatorji: inhibitorji ali aktivatorji
- **Aktivator O_2 - pozitiven homotropični modulator (kooperativna vezava, značilna sigmoidna krivulja)**
- **Inhibitorji: CO_2 , H^+ , BPG negativni heterotropični modulatorji—vsi se vežejo na Hb z obratno afiniteto kot O_2**

Hem v hemoglobinu **veže kisik** in ga prenaša po krvi iz pljuč do perifernih tkiv

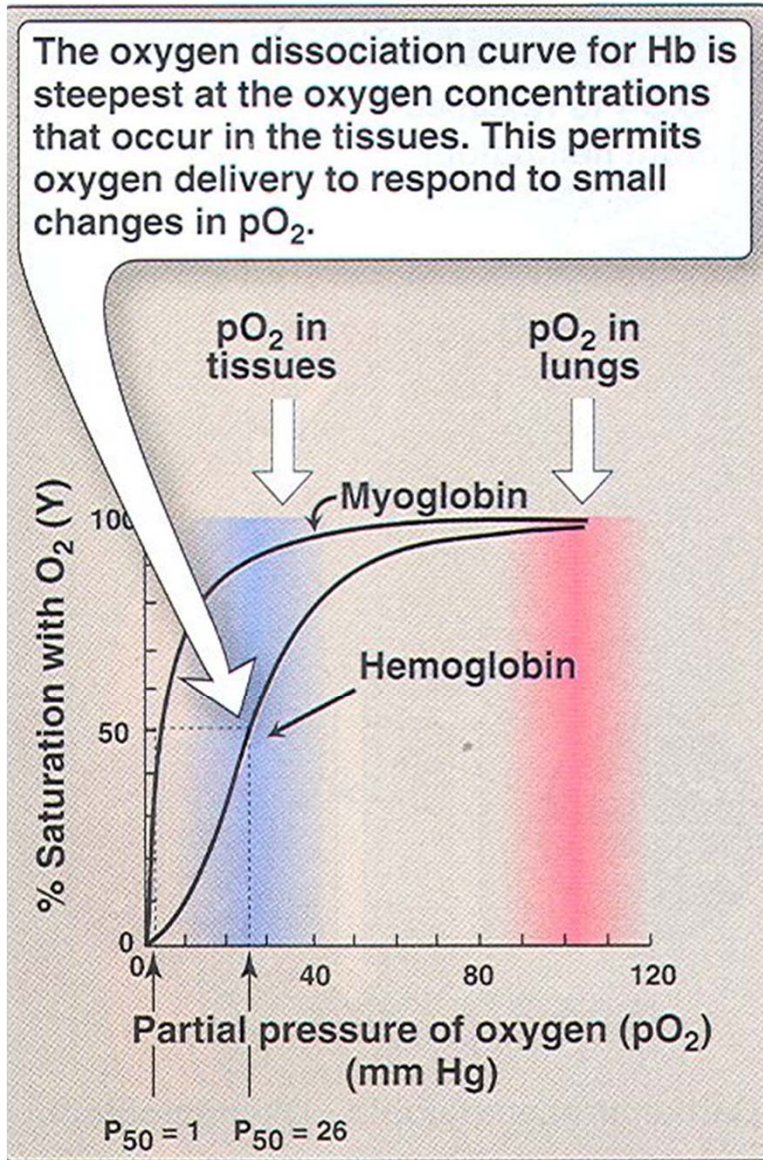

- Hb se nahaja v eritrocitih
- Eritrociti so celice brez jedra, namenjene prenosu O_2
- V citosolu vsebujejo ~34% Hb
- Arterijska kri ~96% zasičena s kisikom, venska ~64% → O_2 se sprosti v tkivih, kjer se porabja za oksidacijo hranil
- CO_2 in H^+ se prenašata iz tkiv v pljuča
- Hb prenese v telesu ~500 g O_2 /dan = 15,6 molov O_2 /dan

Hb prenaša O_2 , CO_2 in H^+

CO_2 in H^+ se v na periferiji vežeta na proteinski del hemoglobina in se preneseta do pljuč

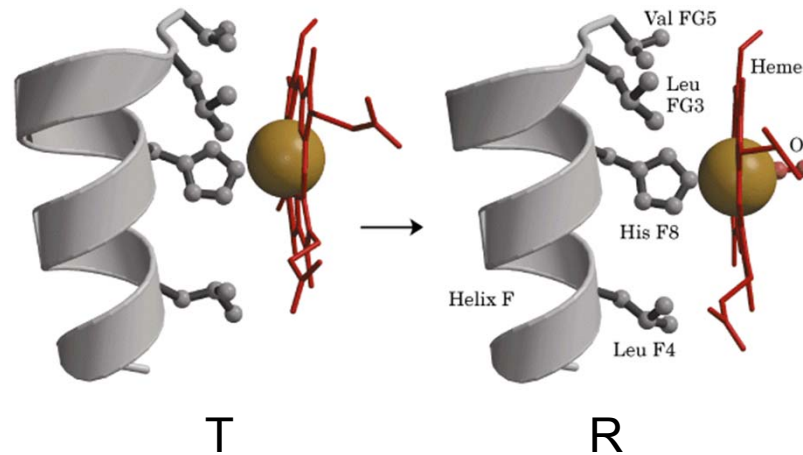
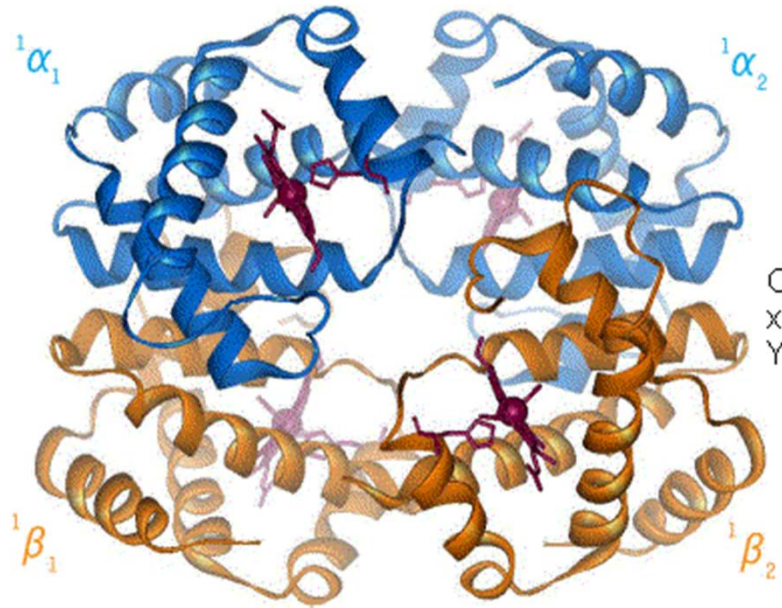
Razmere v pljučih: pO_2 13,3 kPa oz. 90 mm Hg

Razmere v tkivih: pO_2 4 kPa oz. ~30 mm Hg

Figure 3.5

Oxygen dissociation curves for myoglobin and hemoglobin (Hb).

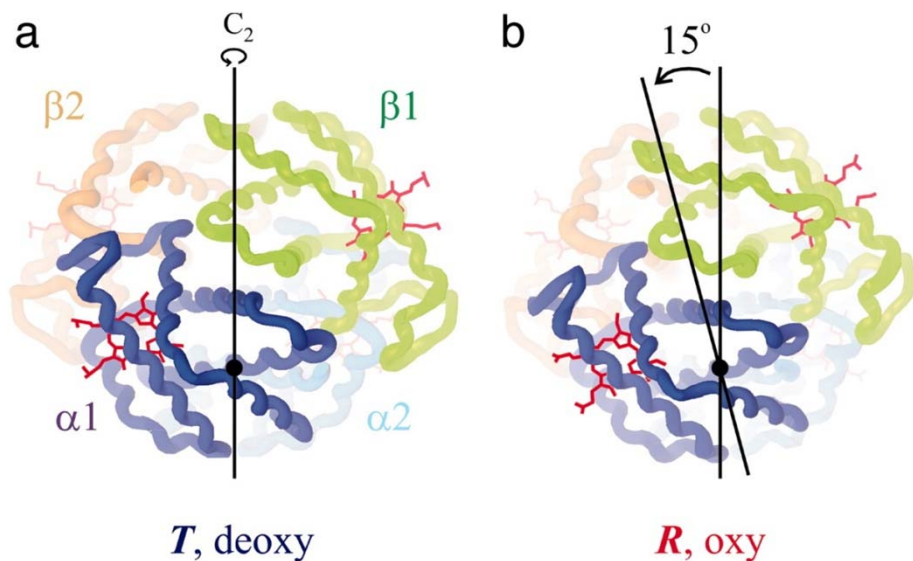
Konformacijska sprememba Hb ob vezavi kisika

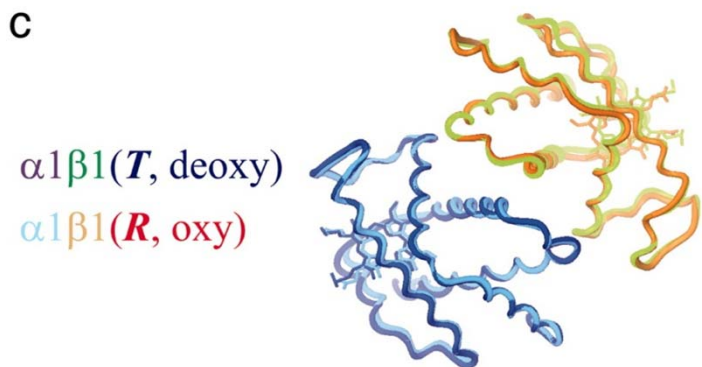
T(tense) = deoksi

R (relaxed) = oksid

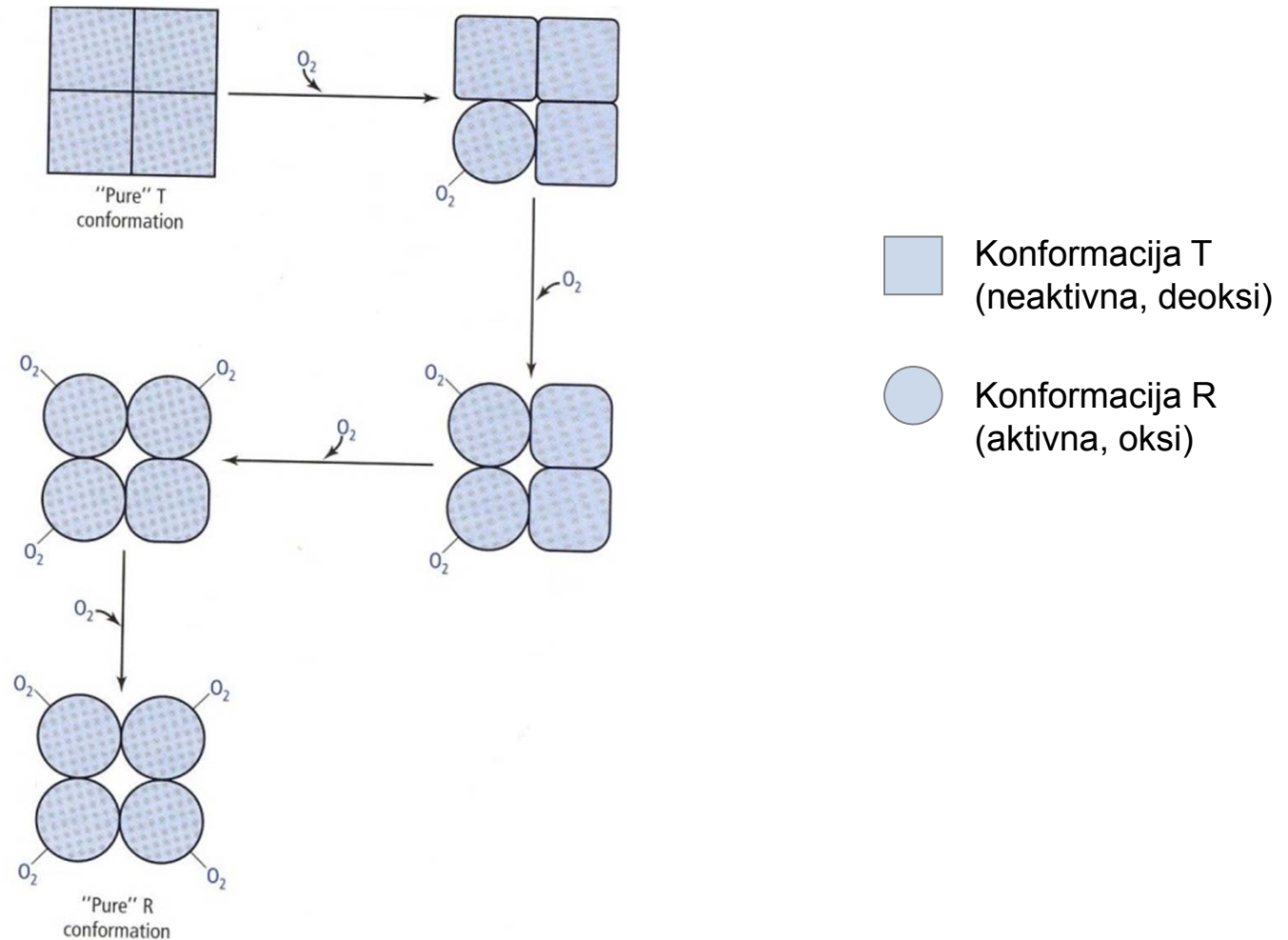
Interakcije med podenotami Hb ($\alpha\beta$)

- Hb obstaja v 2 različnih konformacijah: R in T
- O_2 ima večjo afiniteto do stanja R
- Stanje T (deoksihemoglobin) je stabilizirano, če ni kisika
- O_2 povzroči konformacijsko spremembo T $\rightarrow$ R

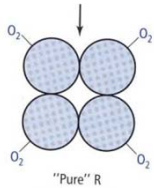
Model prehoda T → R ob vezavi O₂

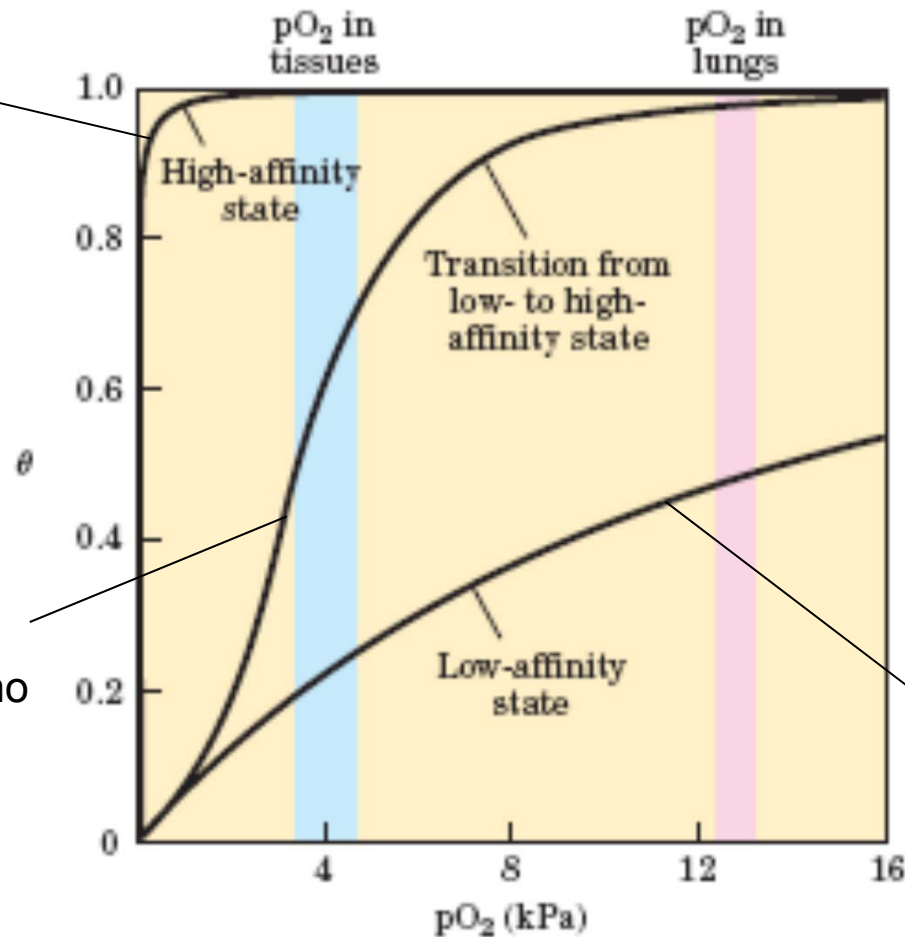
- Vezava kisika na Fe v hemu spremeni 3D strukturo hema (sploščenje molekule)
- Sprememba 3D strukture hema se odraži na proteinskem delu molekule, ki je povezan s hemom preko his ostanka → konformacijska sprememba prve podenote se prenese na sosednjo podenoto. Proces je kooperativen.

Pozitivna kooperativna vezava O₂ na Hb – sigmoidna krivulja

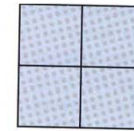
Stanje R - visokoafinitetno stanje

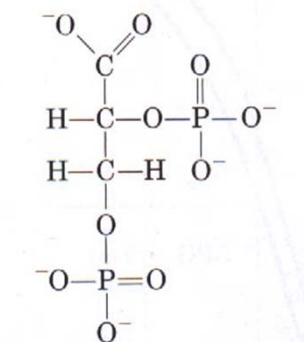
Prehod iz nizko v visokoafinitetno stanje

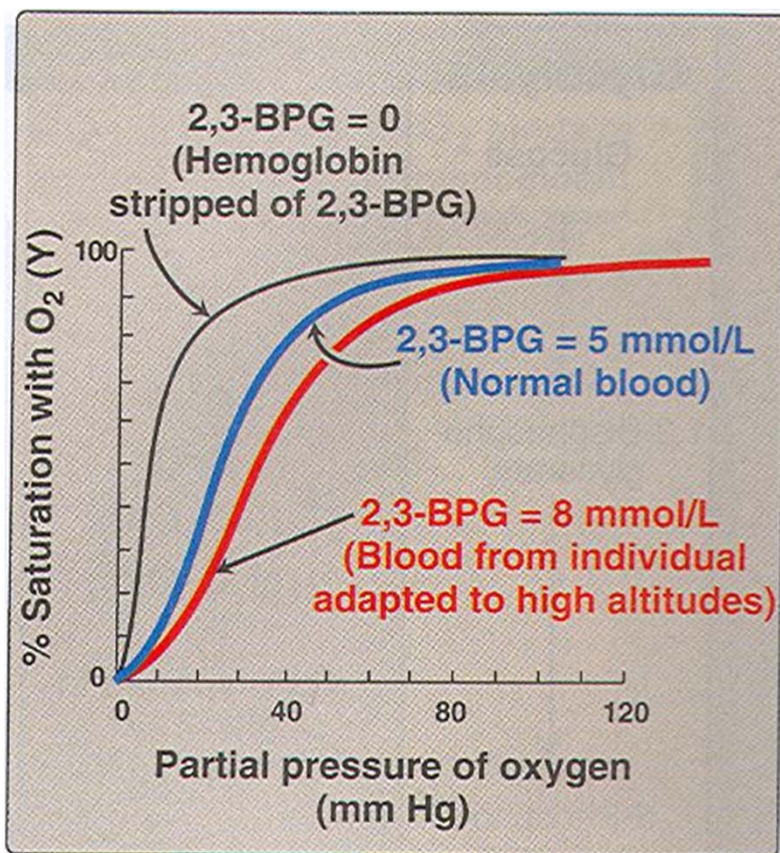
Stanje T – nizkoafinitetno stanja

2,3-bisfosfoglicerat (BPG) vpliva na oksigenacijo/deoksigencijo Hb

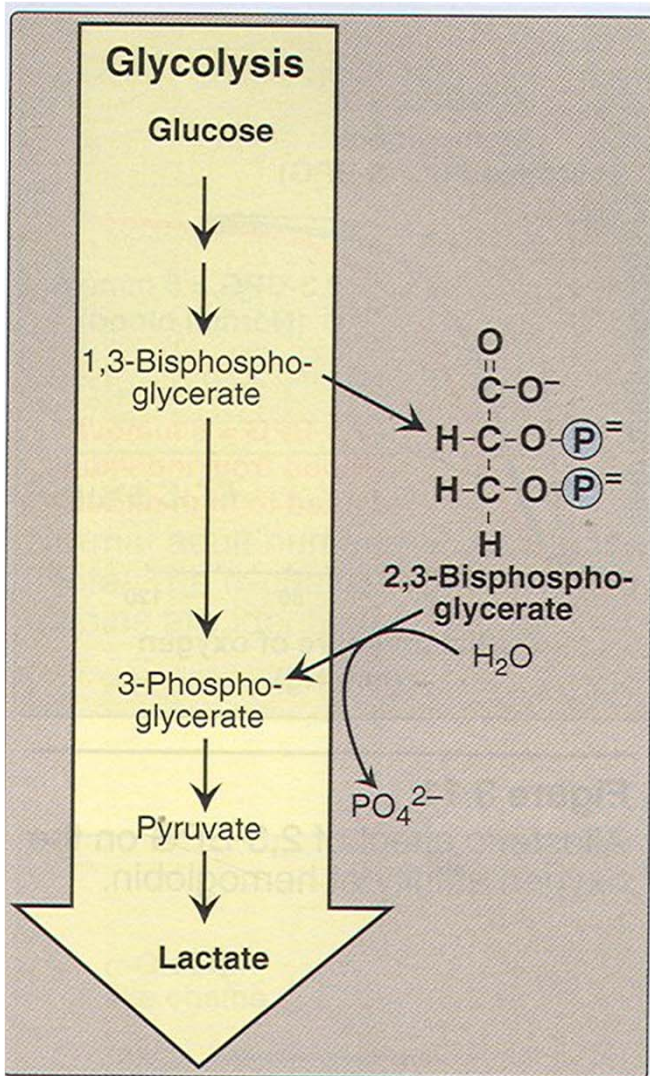

2,3-Bisphosphoglycerate

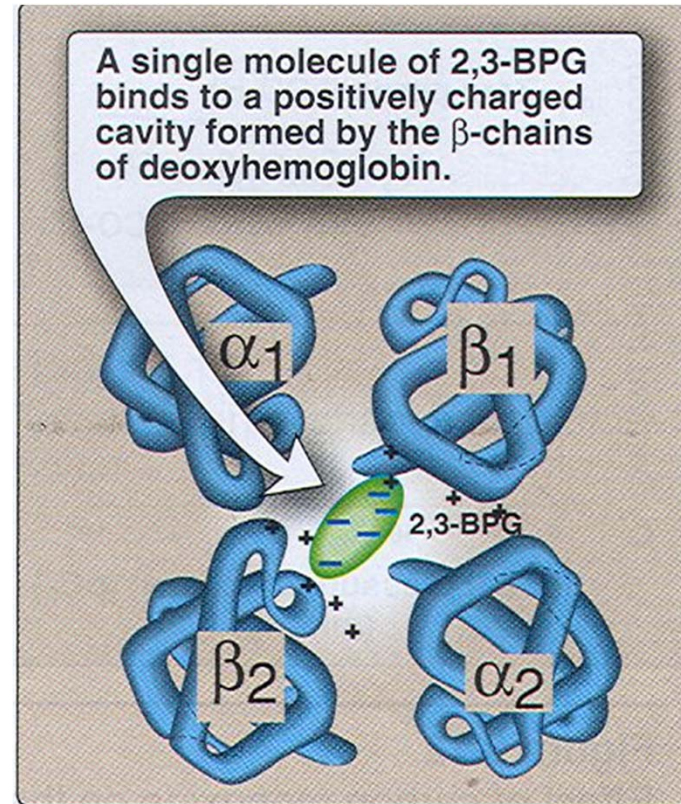
Figure 3.11

Allosteric effect of 2,3-BPG on the oxygen affinity of hemoglobin.

Figure 3.9

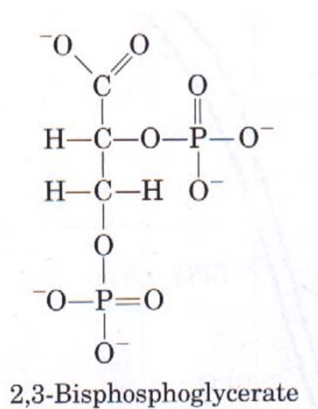
Synthesis of 2,3-bisphosphoglycerate. [Note: P is a phosphoryl group.]

Figure 3.10

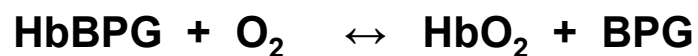
Binding of 2,3-BPG by deoxyhemoglobin.

2,3-bisfosfoglicerat (BPG) vpliva na oksigenacijo/deoksigencijo Hb

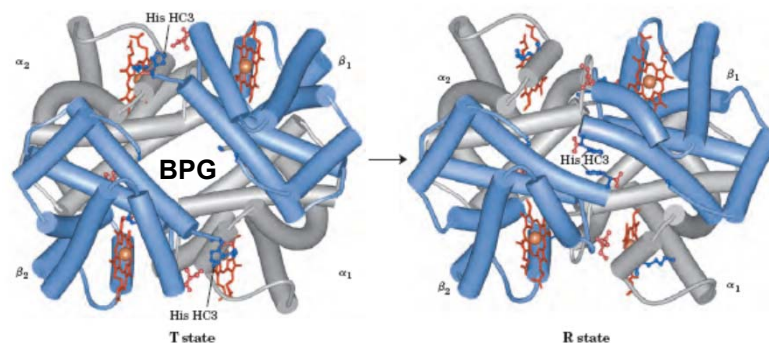
- Visoka koncentracija BPG (5 mM) v eritrocitih
- BPG se veže v centralni žep med β podenotami v stanju T
- 1 molekula BPG se veže na 1 molekulo Hb
- BPG zniža afiniteto do O_2 , stabilizira T stanje Hb
- Vezavni žep za BPG izgine po prehodu T $\rightarrow$ R stanje

BPG

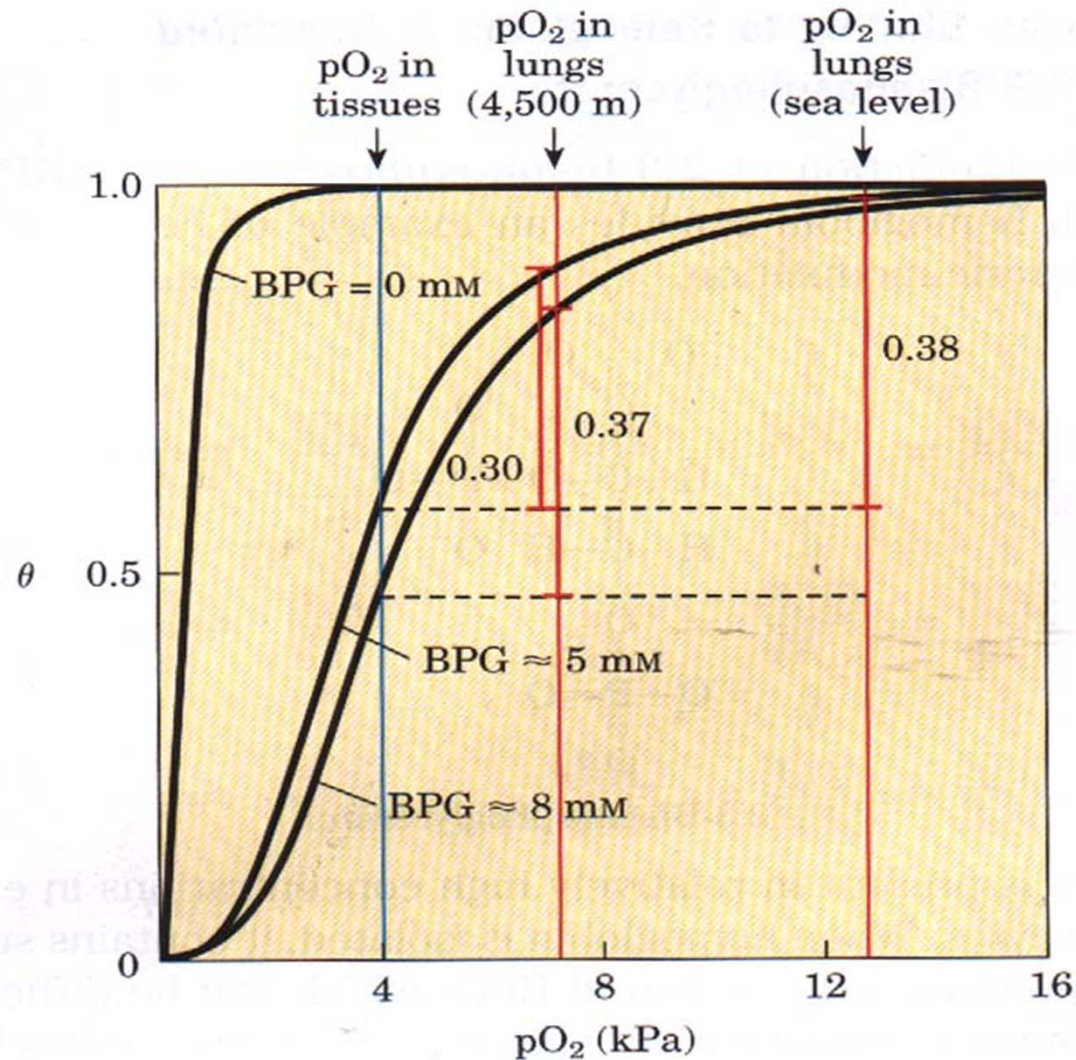
T stanje

R stanje

2,3-bisfosfoglicerat (BPG) - heterotropični alosterični modulator vezave O_2 na Hb

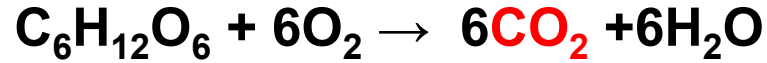
Vpliv koncentracije BPG na vezavo O₂ na Hb

- Normalna konc. BPG v krvi na višini morske gladine ~ 5 mM
- Konc. BPG v krvi na nadmorski višini 4500m ~ 8 mM

Hb prenaša tudi CO₂ in H⁺

oksidacija organskih hranil, npr glukoza

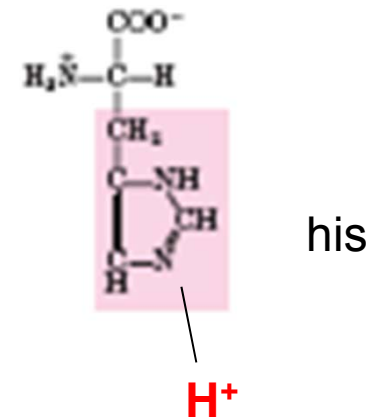
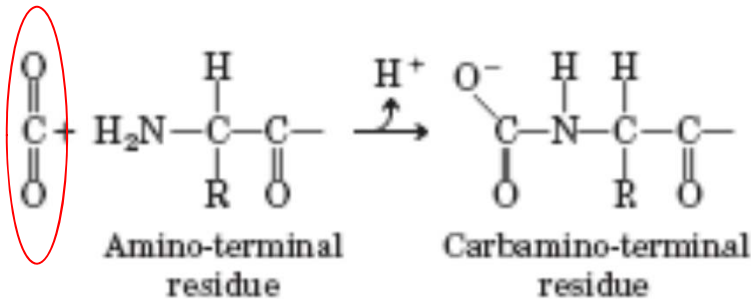

Prenos **CO₂** iz tkiv
v pljuča in ledvice

15-20% s Hb   80-85%
kot bikarbonatni pufrski sistem
In kot raztopljen CO₂

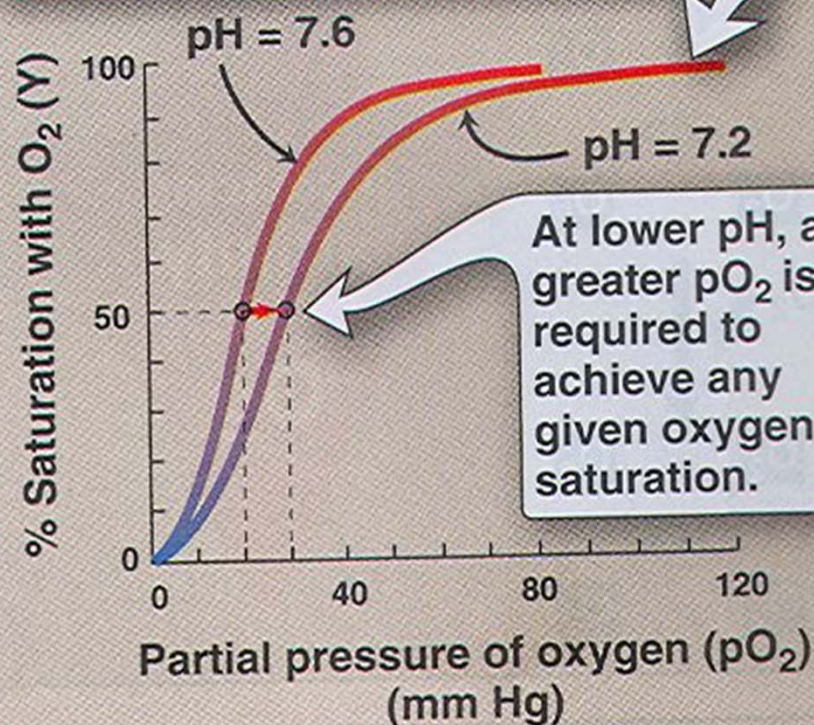
Prenos **H⁺** iz tkiv
v pljuča in ledvice

40% s Hb   60% kot
plazemski
pufrski sistemi

Decrease in pH results in decreased oxygen affinity of hemoglobin and, therefore, a shift to the right in the oxygen dissociation curve.

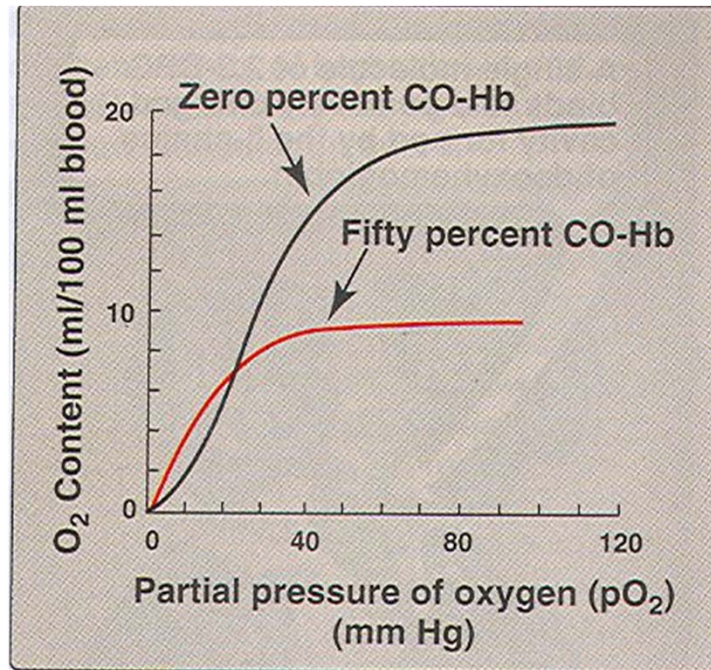

Figure 3.8 Effect of pH on the oxygen affinity of hemoglobin. Protons are allosteric effectors of hemoglobin.

Alosterični proteini

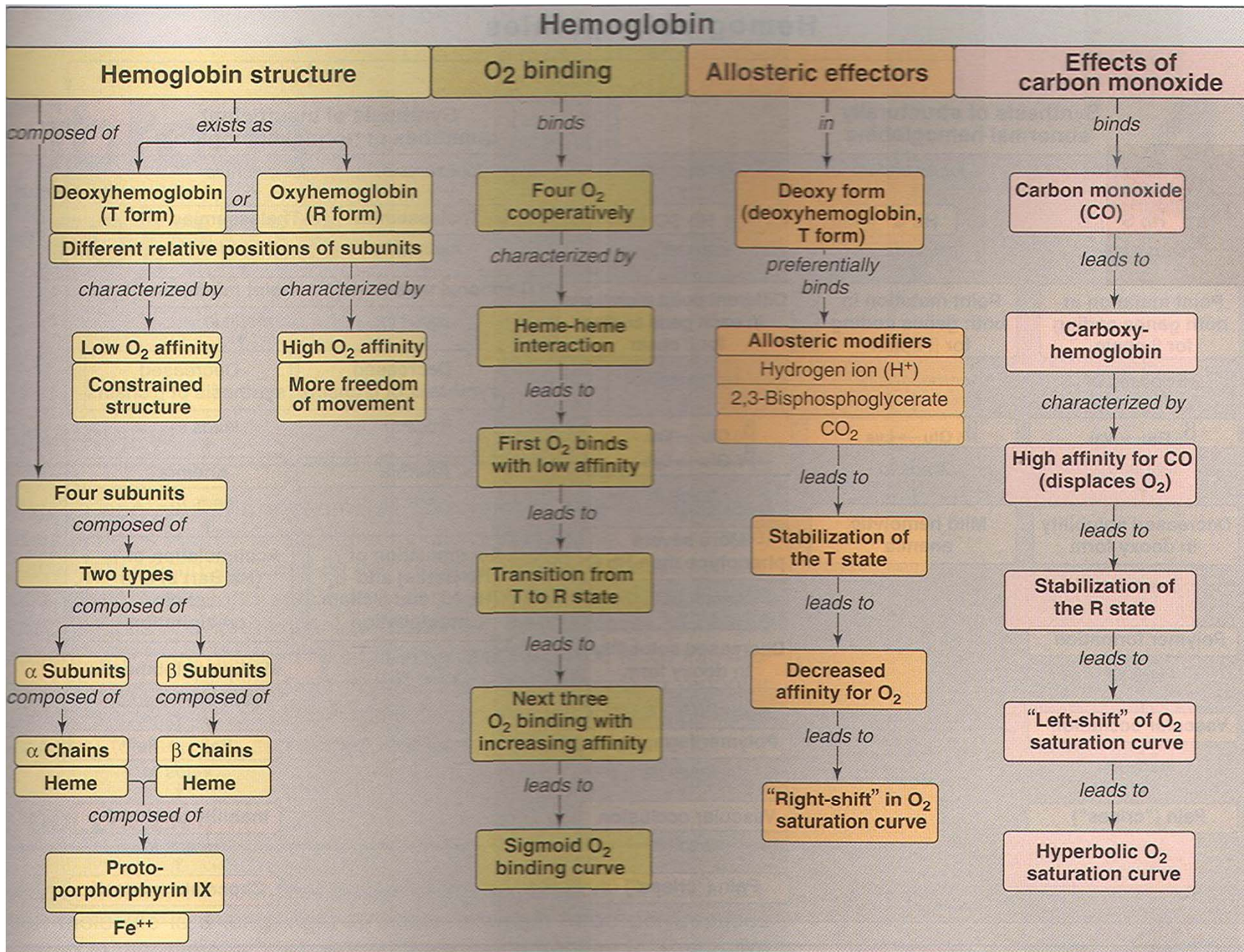
- Vezava liganda (modulatorja) na eno vezavno mesto spremeni vezavne lastnosti drugih vezavnih mest.
- Konformacijska sprememba, povzročena z vezavo modulatorja: manj aktiven protein v bolj aktiven protein (ali obratno).
- Alosterični modulatorji so inhibitorji ali aktivatorji.
- O_2 - pozitivni homotropični modulator vezave O_2 na Hb (kooperativna vezava, značilna sigmoidna krivulja)
- CO_2 , H^+ , BPG negativni heterotropični modulatorji vezave O_2 na Hb – vsi se vežejo na Hb z obratno afiniteto kot O_2

Vpliv CO na afiniteto hemoglobina za vezavo kisika

Figure 3.12

Effect of carbon monoxide on the oxygen affinity of hemoglobin. CO-Hb = carbon monoxy-hemoglobin.

Figure 3.24

Key concept map for hemoglobin structure and function.